

W ostatnim czasie ukazała się bardzo interesująca książka Hanny Batorowskiej *Kultura informacyjna w perspektywie zmian w edukacji*. Zdobyla ona również uznanie w środowisku specjalistów z dziedziny informacji naukowej i nagrodę im. A. Łysakowskiego za rok 2009. Praca mieści się w obszarze badań z zakresu informacji naukowej, wpisuje się w nurt badań nad zjawiskami informacyjnymi we współczesnym społeczeństwie. Jej treść skupia się na bardzo istotnym zagadnieniu budowania kultury informacyjnej dzięki prowadzeniu szeroko rozumianej edukacji informacyjnej we współczesnym społeczeństwie. Książka obejmuje ważne pole badawcze informacji naukowej, jednak ze względu na specyfikę tematu ma charakter interdyscyplinarny. Autorka, poruszając problem rozumienia kultury informacyjnej w edukacji oraz roli szkół i bibliotek szkolnych w jej kształtowaniu, dokonuje wielu ustaleń teoretycznych oraz empirycznych i praktycznych także z zakresu bibliotekoznawstwa i nauk pedagogicznych.

Hanna Batorowska celnie zauważyła, że w polskiej literaturze przedmiotu dotychczasowe rozważania dotyczące edukacji i kultury informacyjnej są niewystarczające. Jeszcze większa luka istnieje w kształtowaniu programów i dobrych praktyk takiej edukacji na poziomie szkół podstawowych i średnich. Dlatego podjęcie próby wieloaspektowego nakreślenia teo-

Hanna Batorowska, *Kultura informacyjna w perspektywie zmian w edukacji*, Warszawa: Wydawnictwo Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich 2009, 544 s., ISBN 978-83-61464-10-5

rii tego zagadnienia było celowe. Należy również podkreślić dużą skalę trudności w realizacji tak postawionego zadania ze względu na interdyscyplinarność poruszanej problematyki. Autorka nie ograniczyła się jednak wyłącznie do teoretycznego opisu zjawiska kultury informacyjnej oraz przedstawienia modelu procesów edukacyjnych zapewniających jej kształtowanie. Jej celem było także zdiagnozowanie praktyki edukacji informacyjnej prowadzonej w polskim szkolnictwie podstawowym i średnim oraz jej rezultatów w postaci sposobu budowania kultury informacyjnej uczniów. Batorowska przeprowadziła również analizę przyczyn niesprawności w polskim szkolnictwie w tym zakresie.

Książka otwarta *Wstępem* obejmuje trzy bardzo rozbudowane wewnętrznie rozdziały, wydzielone na podstawie kryteriów merytorycznych. Zamyka ją *Zakończenie* oraz niezwykle obszerna *Literatura cytowana* (bibliografia liczy 713 pozycji), a także *Indeks osobowy* i *Indeks terminów, pojęć, nazw własnych, zagadnień*. Praca jest rów-

niez zaopatrzona w aneks zawierający trzy załączniki stanowiące materiał dokumentujący wyniki badań empirycznych. Znajdujemy w niej też wersję anglojęzyczną spisu treści.

Pierwszy rozdział publikacji jest poświęcony bardzo szerokiemu i wieloaspektowemu nakreśleniu znaczenia terminu *kultura informacyjna* oraz charakterystyce jego związków z innymi pokrewnymi pojęciami. Jest to zagadnienie kluczowe dla całości pracy i tak dogłębna jego analiza stanowi jej niezbędny element. Batorowska ustala w niej hierarchię zakresów stosowanej w badanym obszarze terminologii, przypisując *kulturze informacyjnej* rolę pojęcia nadrzędnego, obejmującego swoim zakresem węższą – *alfabetyzację informatyczną* i szerszą – *edukację (alfabetyzację) informacyjną*. Bardzo ważnym rezultatem zawartych tu rozważań jest przedstawiony przez autorkę (s. 71) model struktury kultury informacyjnej, w którym zostają wyróżnione trzy zakresy takiej kultury. Są nimi: kultura myśli, języka i czynu. Takie ujęcie porządkuje zakres badań, wskazuje możliwe (i konieczne) pola badawcze tego zagadnienia i jest w pełni uzasadnione. Pokazuje, że przedmiotem analiz i edukacji powinny być nie tylko praktyczne umiejętności związane z wyszukiwaniem i wykorzystaniem informacji, lecz także różnorodnie rozumiane umiejętności językowe i komunikacyjne, jak również świadomość użytkownika informacji.

W dalszej części omawianego rozdziału autorka bardzo klarownie

przedstawia też definicję *alfabetyzacji informacyjnej* jako zespołu kompetencji informacyjnych niezbędnych do funkcjonowania we współczesnym świecie, stawiając je na równi z umiejętnością czytania i pisania. Syntetyczne omówienie różnych modeli i standardów takich kompetencji pełni oczywiście funkcję informacyjną, stanowi jednak podstawę do zaprezentowania listy takich umiejętności, które autorka sama uważa za niezbędne. Wykaz ten (zawarty w książce na s. 105–110) jest bardzo udaną próbą uporządkowania omawianej problematyki i dobrą propozycją rozwoju programów edukacji informacyjnej w szkole.

Pierwsza część publikacji zawiera też bardzo erudycyjną dyskusję na temat sposobów rozumienia i granic terminu *kultura informacyjna* nie tylko w nauce o informacji, lecz również w naukach ekonomicznych. Autorka poszerza tym samym pole zainteresowań informacji naukowej, pokazuje różne aspekty funkcjonowania obszaru badań, jakim jest kultura informacyjna, a także przenosi modele badań w omawianym zakresie ze sfery nauki o zarządzaniu do bibliotekoznawstwa i informacji naukowej (bardzo interesujące są tu rozważania analizujące wpływ kultury organizacyjnej biblioteki szkolnej na kształtowaną przez nią kulturę informacyjną).

Ostatnia część rozdziału pierwszego jest dedykowana analizie obecności kultury informacyjnej w edukacji: w nauczaniu technologii informacyjnej, języka polskiego oraz w edukacji czytelniczej i medialnej. Płynące

z niej wnioski wskazują na wiele nieprawidłowości w organizacji procesu edukacji informacyjnej w naszym kraju. Autorka przedstawia je bardzo dokładnie, z dużym zaangażowaniem i znajomością praktyki. Pokazuje również, że sporą barierę w tym procesie stanowi błędne rozumienie funkcji biblioteki szkolnej, co jest bolączką od wielu lat i swoistym węzłem gordyjskim, który jednak, dla dobra społeczeństwa i zachodzących w nim przemian, należy przeciąć.

Rozdział drugi książki jest poświęcony szczegółowej analizie wpływu typu kultury organizacyjnej szkoły i biblioteki szkolnej na możliwości rozwoju kultury informacyjnej uczniów. W pierwszej jego części autorka przedstawia najważniejsze kierunki ewolucji szkoły promujące kulturę informacyjną. Są nimi niewątpliwie modele szkół „uczących się organizacji”, „szkół jakości” oraz struktury szkolne nastawione na role centrów oświatowych lokalnych środowisk. Batorowska przeprowadza w tym miejscu celną analizę wyników polskich programów edukacyjnych promujących jakość w szkole pod kątem roli szkół i bibliotek szkolnych w rozwoju kultury informacyjnej. „Wciąż zatem oczekujemy na opracowanie i urzeczywistnienie programu strategicznego mającego na celu kształcenie kompetencji z zakresu *information literacy*” (s. 218) – to jej trafne podsumowanie dotychczasowych działań w polskiej edukacji.

W dalszej części autorka dokonuje przeglądu rodzajów kultur organizacyjnych biblioteki szkolnej i wskazu-

je na wpływ każdej z nich na kształtowanie kultury informacyjnej członków społeczności szkolnej. W podsumowaniu stwierdza, że w praktyce edukacyjnej spotyka się najczęściej biblioteki szkolne, które łączą cechy różnych kultur organizacyjnych. Dla użytkowników ważne jest, by biblioteka szkolna, jak słusznie zaznacza autorka, była „skarbcem społeczeństwa informacyjnego” (s. 276). Przedstawiona przez Batorowską koncepcja takiego skarbcza świadczy o głębokim przemyśleniu współczesnych problemów informacyjnych, przyjęciu postawy humanistycznej i bardzo mocno zaangażowanej. Nie sposób nie przyznać autorce racji, że realizacja takiego modelu w Polsce wymaga wyjścia poza ogólne deklaracje w dokumentach rządowych i lokalnych oraz przełamania wielu mitów i stereotypów odnoszących się do funkcjonowania bibliotek szkolnych.

Trzecia część publikacji to diagnoza edukacji informacyjnej młodzieży szkolnej skoncentrowana na analizie braków w tym obszarze – ich zasięgu, źródeł i otoczenia. Batorowska przedstawia w tym miejscu propozycję terapii, przeciwdziałającej trudnościom w zakresie zachowań dojrzałych informacyjnie, które zidentyfikowała na drodze własnych badań empirycznych. Badania te zostały przeprowadzone w szkołach państwowych powiatu suskiego. Porównano w nich kompetencje informacyjne na poziomie kształcenia podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego. Autorka zastosowała w nich bardzo dobrze dobraną i właściwie wykorzystaną metodo-

logię, którą szczegółowo i profesjonalnie zaprezentowała w pracy. Wyniki badań omówiła w logicznym podziale na: charakterystykę trudności w rozwijaniu kultury informacyjnej, zasięg trudności (rodzaje trudności i wielkość luki w alfabetyzacji informacyjnej uczniów), źródła trudności (luki w świadomości informacyjnej i deficyty w zakresie sprawności informacyjnych uczniów) oraz otoczenie, czyli stereotypy biblioteki szkolnej i zawodu bibliotekarza.

Na podstawie wyników przeprowadzonych badań, zaobserwowanych trudności i luk edukacyjnych zaproponowała zespół działań terapeutycznych. Założyła przy tym, że będą one opierać się na kształtowaniu świadomości informacyjnej środowiska edukacyjnego i ucznia, kreowanej przez wzorcowe multimedialne centrum informacyjno-biblioteczne. Takie centrum, funkcjonujące zgodnie z zaproponowanymi przez Batorowską zasadami, powstało w 2004 r. w Suchej Beskidzkiej pod patronatem Pracowni Informacji Naukowej i Dokumentacji Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie.

Książka Hanny Batorowskiej to pozycja niezwykle erudycyjna, systematyzująca oraz znacznie rozszerzająca spojrzenie na obszar badań kultury informacyjnej i jej praktycznego kształtowania w szkołach. Działania edukacyjne w tym zakresie to domena szkoły, lecz główną rolę odgrywa tu odpowiednio ukształtowana biblioteka szkolna. Autorka uzasadniła w sposób

wyczerpujący jej rolę w tym zakresie i ukazała model kultury organizacyjnej sprzyjający jej realizacji i rozwojowi. Zdiagnozowała sytuację w polskich szkołach, jeśli chodzi o edukację informacyjną, oraz zaproponowała model działań, jakie należy podjąć, aby tę – złą obecnie – sytuację zmienić. *Kultura informacyjna w perspektywie zmian w edukacji* to pozycja potrzebna, bo prowadząca dyskurs w sprawach podstawowych dla bardzo ważnego we współczesnej rzeczywistości zagadnienia – budowania kultury informacyjnej młodego pokolenia – kwestii tak zaniebanej w naszym kraju.

Autorka pracy przywiązuje dużą wagę do szczegółowego omówienia wszystkich przedstawianych pojęć, zjawisk i czynników, koncepcji i kontekstów. Analizuje różne ich definicje, rozwój, wielorakie podejścia i interpretacje. Opiera się na odpowiednio dobranej i niezwykle bogato w publikacji reprezentowanej literaturze przedmiotu. Ma również bardzo dobre przygotowanie do badań empirycznych, co przekłada się na zastosowaną w analizach metodologię i klarowne przedstawienie celów i wyników obserwacji. Niezwykle istotną zaletą książki jest także doskonała orientacja Batorowskiej w kwestiach związanych z praktyką edukacji informacyjnej w naszym kraju oraz wielkie zaangażowanie autorki w jej doskonalenie.

Omawiana publikacja jest pracą bardzo dojrzałą, wynikającą z wieloletnich badań oraz wielorakich doświadczeń i przemyśleń autorki. Przedsta-

wia problematykę kształtowania kultury informacyjnej w bardzo wielu aspektach i na wielu płaszczyznach. Trudno w jednej recenzji ustosunkować się do każdego jej wątku i docenić drobiazgowo wszystkie walory. Jedno należy jednak stwierdzić z całą pewnością – książka ta otwiera nowe pola badawcze, a także powinna wyrzucić

istotny wpływ na kształtowanie dobrej praktyki w zakresie edukacji informacyjnej, na czym (zdaje się) autorce najbardziej zależy.

Ewa Głowacka

Instytut Informatyki i Bibliologii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu

W 2010 r. nakładem Wydawnictwa Uniwersytetu Jagiellońskiego ukazała się praca Wiesława Babika poświęcona problematyce słów kluczowych. *Słowa kluczowe* – bo taki tytuł nosi monografia – to kompleksowe opracowanie, w którym autor przeprowadza niezwykle wnikliwą analizę tego narzędzia w kontekście zmian zachodzących w systemach informacyjnych, takich jak rozpraszanie się informacji, brak kontroli podczas gromadzenia, opracowania i udostępniania danych czy rozwój nowych technologii informacyjnych. Jak pisze sam autor, słowa kluczowe „zostały przedstawione na szerokim tle ich wykorzystywania w różnych dziedzinach [...]. Rozważania dotyczą przede wszystkim ich statusu jako jednostek leksykalnych języka informacyjno-wyszukiwawczego” (s. 9).

Książka została podzielona na trzy części, omawiające kolejno słowa kluczowe w różnych kontekstach, słowo kluczowe jako jednostkę leksykalną języka słów kluczowych oraz słowa kluczowe w systemach wyszukiwania informacji.

**Wiesław Babik, *Słowa kluczowe*,
Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu
Jagiellońskiego 2010, 241, [1] s., il.,
ISBN 978-83-233-2866-7**

W części pierwszej pracy, wprowadzającej niejako w problematykę, autor umiejscawia poruszane zagadnienia w nauce o informacji (*Słowa kluczowe w nauce o informacji*), przedstawia pole znaczeniowe terminu *słowo kluczowe* oraz jego funkcje (*Pole znaczeniowe, czyli pojemność terminu „słowa kluczowe”*). Inne podejmowane wątki to analiza słów kluczowych w kontekście systemów WWW (*Słowa kluczowe w systemie WWW*), wybrane teorie organizacji systemu poznawczego człowieka i ich wpływ na konstrukcję słów kluczowych (*Psycholingwistyczne determinanty słów kluczowych*) oraz związki, jakie zachodzą między językiem naturalnym a językiem słów kluczowych (*Językowe determinanty słów kluczowych*).

Na część drugą książki, uznaną przez autora za zasadniczy zrab roz-